

Suomen Taiteilijaseuran Ateljeesäätiö

SUOMALAISTEN RESIDENSSIEN JA VIERASATELJEIDEN TAITEILIJAMÄÄRÄT 2009–2013

Suomen Taiteilijaseuran Ateljeesäätiö
Lemuntie 4 D 21, 00510 Helsinki
puh. (09) 7268 0471 e-mail info@ateljeesaatio.fi

Helsinki 08.01.2015

SISÄLLYS

Selvityksen tausta	2
Taiteilijalukumäärät	3
Residenssien ja vierasateljeiden määrän kehitys	4
Ulkomailta tulleiden taiteilijoiden kansallisuus	5
Vierailujakson pituus	6
Residenssissä yhtäaikaisesti työskentelevien taiteilijoiden lukumäärä	6
Valintamenetelmä	6
Yhteenveto	7
Kyselyyn vastanneet residenssit ja vierasateljeet	8

LIITTEET

- Liite 1. Taiteilijoiden kansallisuus 2009
- Liite 2. Taiteilijoiden kansallisuus 2010
- Liite 3. Taiteilijoiden kansallisuus 2011
- Liite 4. Taiteilijoiden kansallisuus 2012
- Liite 5. Taiteilijoiden kansallisuus 2013
- Liite 6. Residenssit, joille taiteilijamääräkyselyt lähetettiin

Selvityksen tausta

Selvityksen aineisto on koottu vuosina 2011 ja 2014 tehdyistä kyselyistä, joilla kerättiin tietoa Suomessa toimivien residenssien ja vierasateljeiden taiteilijamääristä. Lisäksi kyselyissä tiedusteltiin residenssin perustamisvuotta, yhtäaikaisten taiteilijoiden määrää, residenssin kestoa kuukausina, toiminnan ympärivuotisuutta ja taiteilijoiden valintamenetelmää.

Ensimmäinen kysely lähetettiin noin neljällekymmenelle residenssitoimijalle elokuussa 2011 ja se koski taiteilijamääriä vuosina 2009–2010. Kyselyyn vastasi 30, eli noin 75 % toimijoista. Toinen kysely, rajattuna vuosien 2011–2013 taiteilijamääriin, lähetettiin vuoden 2014 marras- ja joulukuussa lähes kuudellekymmenelle residenssitoimijalle, joista 49 vastasi. Vastausprosentti oli aiempia vuosia korkeampi, 85 %.

Jälkimmäiseen kyselyyn saatiin vastauksia myös muutamalta residenssiltä, jotka oli perustettu vuonna 2014 tai jotka vasta aloittelevat toimintaansa. Uusilta toimijoilta saatu tieto on tärkeää, mutta heitä ei kuitenkaan ole huomioitu tässä, vuosia 2009–2013 koskevassa selvityksessä.

Lisäksi residenssit, joissa keskimääräiset vierailuajat olivat vain alle kaksi viikkoa, jätettiin tehdyistä taiteilijamäärätilastoista pois. Sen sijaan kyseisten residenssien antamat muut tiedot residenssien kestosta, taiteilijoiden valintamenetelmästä ja toiminnan ympärivuotisuudesta, on huomioitu tässä raportissa.

Selvityksen lukumäärät vuosilta 1995–2008 ovat peräisin Ateljeesäätiön aiemmin laatimista kyselyistä (vuosien 2007–2008 osalta vuonna 2009 tehdystä ja vuosien 2005–2006 osalta vuonna 2007 tehdystä kyselystä) sekä laajemmasta residenssitoimintaa tarkastelleesta selvityksestä (Suomi, Riikka. 2005. Kansainvälinen residenssitoiminta Suomessa 1995–2005. Työpapereita 44. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.).

Taiteilijalukumäärät

Selvityksen perusteella Suomen residensseissä ja vierasateljeissa asuneiden ja työskennelleiden taiteilijoiden määrä kasvoi kaikkina selvitystä koskevana vuosina. Siihen vaikuttivat uusien residenssiorganisaatioiden perustaminen sekä korkea vastausprosentti.

Kyselyissä residenssitoimijoita pyydettiin ilmoittamaan residenssissä kuukauden tai pidempään työskennelleiden taiteilijoiden lukumäärä. Ulkomaalaiset vieraat oli jaettu ryhmiin Pohjoismaat, Baltian maat, Venäjä, muu Eurooppa, Pohjois-Amerikka, Latalainen Amerikka, Afrikka, Aasia ja "muu, mikä".

Taiteilijamäärät kasvoivat erityisesti vuoden 2009 aikana, jolloin taiteilijoiden kokonaismäärä lisääntyi 55 % vuoteen 2008 verrattuna. Voimakkaaseen kasvuun vaikutti HIAPin residenssitoiminnan laajeneminen Kaapelitehtaan tiloista Suomenlinnan Palmstiernaan, jossa oli toiminut NIFCAN residenssi vuoteen 2006 asti. Tammikuussa 2009 tilat siirtyivät HIAPin käyttöön.

Selvitystä koskevien vuosien 2009–2013 aikana residenssien taiteilijamäärä kasvoi 65 %. Taiteilijoiden kokonaismäärästä suomalaisia oli keskimäärin kolmasosa.

Residenssissä työskennelleiden taiteilijoiden lukumäärä 1995–2013

vuosi	ulkomailta	kotimaasta	yhteensä
1995	7	3	10
1996	21	8	29
1997	21	6	27
1998	29	6	35
1999	47	13	60
2000	66	39	105
2001	78	25	103
2002	88	32	120
2003	94	31	125
2004	112	36	148
2005	159	58	217
2006	181	62	243
2007	143	27	170
2008	146	56	202
2009	220	94	314
2010	229	131	360
2011	261	120	381
2012	288	146	434
2013	341	178	519

Residenssien ja vierasateljeiden määrän kehitys

Vuonna 2014 tehdyn kyselyn vastausten perusteella kaksi kolmasosaa residensseistä ja vierasateljeista oli perustettu 2000-luvulla ja niistä peräti 16 vasta 2010-luvulla. 1990-luvulla toimintansa aloittaneita residenssejä oli kolmetoista. 1980-luvulla aloittaneita oli kaksi, Nelimarkka-residenssi ja Santun talo.

Kyselyitä koskevalla ajalla 2009–2013 toimintansa aloittivat Aboa Vetus & Ars Nova -museon residenssi, Antareksen residenssiohjelma, Ars Bioarctica, Arteles Creative Center, Drake Arts Center, Haihatus, Kattilakosken residenssi Frosterus, Koppelon taiteilijaresidenssi, Mustarinda-residenssi, The Next Station, Nuutajärven taiteilijaresidenssi, Ptarmigan, Rovaniemen luovien alojen residenssi Talo, Someron Kivimeijeri, Supiaisen residenssi, Taiteilijaresidenssi Hupeli, Villa Sarkia ja Villa Sillanpää AiR Program. Lisäksi Future Circus järjesti Turun ammattikorkeakoulun kanssa residenssin sirkusfestivaalin yhteydessä kesällä 2013. Grafiikka- ja valokuvakeskus Ratamo, jossa on vuodesta 1996 lähtien ollut Pépinières-residenssi, aloitti oman residenssiohjelmansa vuonna 2009.

Vuosina 2011 ja 2014 tehtyjen kyselyiden välissä toiminta loppui tai oli tauolla seuraavissa residensseissä: Koppelon taiteilijaresidenssi, Majala, PERIODI, Pori A.I.R., Porvoo AiR, Saksala ArtRadius, Sotka taiteilijaresidenssi, Sunilan Kantola ja Talo. Saksala ArtRadiuksen toimija perusti uuden, The Next Station -nimisen residenssin. Mediataiteen Sumu A.i.R -residenssi muuttui vuoden 2013 alusta äänitaiteeseen tai äänilähtöiseen nykyaikaiseen keskittyväksi Titanik A.I.R. -residenssiksi. Muun muassa performanssiin ja äänitaiteeseen keskittyvä Ptarmigan siirsi toimintansa Viroon vuonna 2012.

Selvitystä tehdessä kävi ilmi, että residenssitoiminta käynnistyi vuonna 2014 tai on alkamassa vuoden 2015 aikana viidessä residenssissä, jotka ovat AARK, Hiljaisuus, Kuopion Muotoiluakatemia residenssi Maker's House, Lasertaideresidenssi ja Serlachius. Tampereen kaupungin kulttuuripalvelujen ylläpitämä Palanderin talon studio (aiemmin nimellä Toriateljee) myytiin yksityiselle syksyllä 2014, joten toiminta sieltä siirtyy Haiharan taidekeskuksen tiloihin keväällä 2015.

Ulkomailta tulleiden taiteilijoiden kansallisuus

2009–2010

Vuosina 2009–2010 ulkomaalaisia residenssivieraita saapui eniten Euroopasta (pois lukien Pohjoismaat ja Baltian maat). Toiseksi eniten taiteilijoita tuli Pohjoismaista, kolmanneksi Pohjois-Amerikasta. Vähiten tulijoita oli Afrikasta ja maajaottelun ulkopuolisista maista (Australiasta ja Grönlannista). Vuonna 2010 Aasiasta saapui poikkeuksellisen suuri määrä taiteilijoita, jopa 13,1 % ulkomaalaisten kokonaismäärästä.

Ulkomaalaisten residenssitaiteilijoiden lukumäärä maittain 2009–2010

	2009		2010	
	lkm	%	lkm	%
Pohjoismaat	36	16,4 %	43	18,8 %
Baltian maat	8	3,6 %	13	5,7 %
Venäjä	14	6,4 %	5	2,2 %
Muu Eurooppa	112	50,9 %	94	41,0 %
Pohjois-Amerikka	26	11,8 %	30	13,1 %
Latinalainen Amerikka	7	3,2 %	8	3,5 %
Afrikka	4	1,8 %	1	0,4 %
Aasia	9	4,1 %	30	13,1 %
muu	4	1,8 %	5	2,2 %
yhteensä	220	100,0 %	230	100,0 %

2011–2013

Vuosina 2011–2013 suurin osa ulkomaalaisista taiteilijoista tuli Euroopasta (pois lukien Pohjoismaat ja Baltian maat). Seuraavaksi eniten taiteilijoita oli Pohjois-Amerikasta ja kolmanneksi eniten Pohjoismaista. Vähiten vierailijoita saapui Afrikasta. Pohjoismaalaisten vieraiden lukumäärä laski selvästi, kun taas muista maista (Australia ja Uusi-Seelanti) tulevien kasvoi.

Ulkomaalaisten residenssitaiteilijoiden lukumäärä maittain 2011–2013

	2011		2012		2013	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Pohjoismaat	25	9,6 %	25	8,7 %	35	10,3 %
Baltian maat	18	6,9 %	18	6,3 %	13	3,8 %
Venäjä	4	1,5 %	11	3,8 %	4	1,2 %
Muu Eurooppa	110	42,1 %	130	45,1 %	140	41,1 %
Pohjois-Amerikka	54	20,7 %	49	17,0 %	75	22,0 %
Latinalainen Amerikka	5	1,9 %	7	2,4 %	18	5,3 %
Afrikka	4	1,5 %	5	1,7 %	1	0,3 %
Aasia	22	8,4 %	22	7,6 %	28	8,2 %
muu	19	7,3 %	17	5,9 %	23	6,7 %
ei tietoa kansallisuudesta*			4	1,4 %	4	1,2 %
yhteensä	261	100,0 %	288	100,0 %	341	100,0 %

*Yhden residenssin kohdalta ulkomaalaisten vieraiden erittelyt vuosilta 2012 ja 2013 puuttuivat, tiedossa vain yhteislukumäärä 4 vuonna 2012 ja 4 vuonna 2013.

Vierailujakson pituus

Kyselyyn vastanneista residensseistä suurin osa oli toiminnassa ympäri vuoden. Vuonna 2011 residensseistä 77 % ilmoitti toiminnan olevan ympärivuotista ja vuonna 2014 63 %.

Muutamat residensseistä olivat toiminnassa osan vuotta, kuten Eckerö Post och tullhus gästbostad kesällä ja Taidekeskus Salmelan residenssi näyttelykauden ulkopuolella. Lasitaiteen residenssi Nuutajärvellä tarjosi vuosittain yhdelle taiteilijalle noin kahden viikon residenssin, jossa toteutettiin valmis työsuunnitelma ja johon sisältyi lasihytin käyttömahdollisuus. Projektiluontoista toimintaa oli Future Circuksella, joka järjesti residenssin festivaalin yhteydessä.

Grafiikka- ja valokuvakeskus Ratamo on järjestänyt nuorelle eurooppalaiselle graafikolle tarkoitetun kuuden kuukauden Pépinières-residenssin kolmen vuoden välein. Pohjoisen valokuvakeskuksen koordinoiman Suomi-Ranska valokuvataiteilijoiden vaihto-ohjelman kautta saapui vuosittain yksi ranskalainen kuukaudeksi Suomeen työskentelemään.

Mahdollisten residenssijaksojen pituus vaihteli alle viikosta vuoteen. Useimmiten vierailu kesti kuitenkin kuukauden tai kaksi. Puoli vuotta tai pidempään oli mahdollista viipyä vuosina 2009–2010 yhdeksässä, vuosina 2011–2013 kolmessatoista residenssissä.

Residenssejä, joissa vierailut kestivät pääosin kaksi viikkoa tai alle, ei ole laskettu selvityksen taiteilijamäärätilastoihin. Pääsääntöisesti lyhytaikaista työskentely- ja/tai majoitusmahdollisuutta tarjosivat vuosina 2009–2013 Hovinkartano, Koppelon taiteilijaresidenssi, Källskärs gästbostad, Miekkaniemen residenssi ja Nuutajärven taiteilijaresidenssi.

Residenssissä yhtäaikaisesti työskentelevien taiteilijoiden lukumäärä

Residenssejä, jotka ilmoittivat majoittavansa vain yhden tai kaksi taiteilijaa kerrallaan, oli vuonna 2011 kaksi kolmasosaa ja vuonna 2014 yli puolet kyselyyn vastanneista.

Viidelle tai useammalle yhtäaikaiselle taiteilijalle paikka oli Artelesissa, Eläintarhan huvilassa, Future Circuksen residenssissä, Haihatuksessa, HIAPissa, Hovinkartanossa, Mustarindassa, Saaren Kartanossa, Salmelan residenssissä ja Sunilan Kantolassa. Lisäksi sirkusresidenssi Supiainen ilmoitti yhtäaikaisten taiteilijoiden määräksi 2-5 henkilön taiteilijaryhmän. Saaren kartanossa järjestettiin kesäisin useita lyhytaikaisia ryhmäresidenssejä, joiden taiteilijamääriä ei ole laskettu tilastoihin mukaan.

Valintamenetelmä

Residenssien taiteilijavalinnat tehtiin monin tavoin: avoimen haun, kutsun ja kuratoinnin sekä taiteilijavaihto-ohjelman kautta. Monet residensseistä käyttivät useampaa valintamenetelmää yhtä aikaa. Yleisin valintamenetelmä oli vuosina 2009–2013 avoimeen hakuun perustuva, jota puolet vastanneista residensseistä käytti ainoana valintaprosessina.

Toiseksi yleisin valintamenetelmä oli kutsuun tai kuratointiin perustuva, jota vuosina 2009–2010 käytti yksitoista ja vuosina 2011–2013 kuusitoista toimijaa. Taiteilijavaihto-ohjelmien määrä kasvoi: vuosina 2009–2010 niitä oli kuudella ja vuosina 2011–2013 yhdellätoista residenssillä. Muina menetelminä mainittiin taiteilijoiden ja yhteistyöorganisaatioiden oma-aloitteisten projektiehdotusten perusteella valitseminen (HIAP).

Avointa hakua ainakin yhtenä valintamenetelmänä käyttivät vuosina 2009–2010 kaikki kyselyyn vastanneet residenssit Tapiolan vierasateljeeta lukuun ottamatta. Vuosina 2011–2013 residenssejä, jotka eivät käyttäneet lainkaan avointa hakua, olivat The Next Station, Palanderin talon studio, Wihurin rahaston Rovaniemen stipendiaattiresidenssi, Someron Kivimeijeri ja Tapiolan vierasateljee.

Yhteenveto

Tässä selvityksessä on tarkasteltu taiteilijavieraiden lukumääriä Suomessa toimivissa residensseissä ja vierasateljeissa vuosina 2009–2013. Aineisto perustuu kahteen, vuosina 2011 ja 2014, tehtyyn kyselyyn. Kyselyissä tiedusteltiin ulkomaalaisten ja kotimaisten vieraiden määriä, residenssin perustamisvuotta, yhtäaikaisten taiteilijoiden määrää, residenssin kestoa kuukausina, toiminnan ympärivuotisuutta ja taiteilijoiden valintamenetelmää.

Kyselyistä saatujen tietojen perusteella voidaan todeta residenssitoiminnan olevan jatkuvassa kasvussa Suomessa. Uusia residenssejä on perustettu erityisen runsaasti 2000-luvulla, jolloin kaksi kolmasosaa kyselyyn vastanneista oli aloittanut toimintansa. Taiteilijamäärät kasvoivat vuodesta 2009 vuoteen 2013 65 %.

Ulkomaalaiset vieraat saapuivat useimmiten Euroopasta (pois lukien Pohjoismaat ja Baltia), Pohjois-Amerikasta ja Pohjoismaista. Afrikasta tulevien taiteilijoiden määrä pysyi vähäisimpänä. Uusimman, vuonna 2014 tehdyn kyselyn perusteella pohjoismaalaisten vieraiden määrä näytti laskeneen ja jaottelun ulkopuolisista maista, eli lähinnä Australiasta ja Uudesta-Seelannista, saapuneiden kasvaneen. Suomalaisia vieraita oli kolmasosa taiteilijoiden kokonaismäärästä.

Selvityksen mukaan monet suomalaisista residensseistä ovat pieniä ja niissä on paikka vain yhdelle tai kahdelle taiteilijalle kerrallaan. Noin viidesosa pystyi majoittamaan yhtä aikaa viisi taiteilijaa tai enemmän. Vuoden 2014 kyselytietojen mukaan toiminta oli ympärivuotista 2/3 residensseistä. Residenssijakson kesto vaihteli alle viikosta vuoteen. Tyypillisin vierailuaika kesti kuukaudesta kahteen.

Taiteilijavalinnoissa residenssit käyttivät eri menetelmiä, monesti useampaa yhtä aikaa. Useimmiten valintaprosessi perustui vapaaseen hakuun. Kolmannekseen residensseistä kutsuttiin vieraita henkilökohtaisesti tai kuraattorin kautta. Taiteilijavaihto-ohjelmia oli ollut viidesosalla toimijoista.

Residenssitoimijat vastasivat marras–joulukuussa 2014 tehtyyn kyselyyn aiempaa aktiivisemmin, mikä kertoo residenssitoiminnan vakiintumisesta Suomessa ja näkemisestä taidekentän osana.

Kyselyyn vastanneet residenssit ja vierasateljeet

2011, koskien vuosia 2009–2010

Air Ateljé Stundars
AiR Nykarleby
Arteles Creative Center
Drake Arts Center
Eläntarhan huvila*
Fiskarsin Ruukin vierasateljee
Gjutars-residenssi
HIAP – Helsinki International Artist Programme
Kemijärven taiteilijaresidenssi
Kolin Rynnänen
Koppelon taiteilijaresidenssi**
Lasialan taiteilijaresidenssi**
Loviisan vierasateljee
Majalan taiteilijaresidenssi / Salon taidemuseo
Nelimarkka-residenssi
PERIODI
Pori A.I.R.
Portait Residenssi
Pro Artibus AiR
RaumArs – Rauman taiteilijavierasohjelma
Saaren kartano
Saksala ArtRadius
Santun talon taiteilijaresidenssi
Sotka taiteilijaresidenssi
Sumu A.i.R.
Sunilan Kantola
Taidekeskus KulttuuriKauppilan taiteilijaresidenssiohjelma
Taidekeskus Salmelan talviresidenssitoiminta
Takahuhdin Taidekeskuksen residenssi
Tapiolan vierasateljee

*Vuosittain noin sata vierasta, mutta tarkemmat erittelyt puuttuvat. Taiteilijamääriä ei ole sisällytetty tässä raportissa oleviin tilastoihin.

**Lyhytaikaisia (yleensä alle 2 viikkoa) majoituksia. Taiteilijamääriä ei ole sisällytetty tässä raportissa oleviin tilastoihin.

2014, koskien vuosia 2011–2013

Aboa Vetus & Ars Nova -museon taiteilijaresidenssi
Air Ateljé Stundars
AiR – Jakobstad (aiemmin AiR Nykarleby)
Antareksen residenssiohjelma
Ars Bioarctica
Arteles Creative Center
Drake Arts Center
Eckerö Post och tullhus gästbostad
Fiskars AiR (aiemmin Fiskarsin Ruukin vierasateljee)

Future Circus festivaalin residenssi
Gjutars-residenssi
Grafiikka- ja valokuvakeskus Ratamon residenssit
Haihatus
HIAP – Helsinki International Artist Programme
Hiljaisuus residenssi*
Hovinkartano International Arts and Cultural Centre**
Kattilakosken Taiteilijaresidenssi Frosterus
Kemijärven kansainvälinen kulttuurivaihto-ohjelma
Kolin Rynnänen
Kuopion Muotoiluakatemia residenssi Maker's House*
Källskärs gästbostad**
Loviisan vierasateljee
Miekkaniemen residenssi**
Mustarinda-residenssi
Nelimarkka-residenssi
The Next Station
Nuutajärven taiteilijaresidenssi (aiemmin Lasialan taiteilijaresidenssi)**
Palanderin talon studio (aiemmin Toriateljee)
Platform
Portait Residenssi
Pro Artibus AiR
Ptarmigan
RaumArs – Rauman taiteilijavierasohjelma
Rovaniemen luovien alojen residenssi Talo
Rovaniemen stipendiaattiresidenssi / Wihurin rahasto
Saaren kartano
Salmelan nuorten taiteilijoiden residenssi (aiemmin Taidekeskus Salmelan talviresidenssitoiminta)
Santun talon taiteilijaresidenssi
Someron Kivimeijeri
Suomi-Ranska valokuvataiteilijoiden vaihto-ohjelma / Pohjoinen valokuvakeskus
Supiaisen residenssi
Taidekeskus KulttuuriKauppilan taiteilijaresidenssi-ohjelma
Taiteilijaresidenssi Hupeli
Takahuhdin Taidekeskuksen residenssi
Tapiolan vierasateljee
Tempelikadun ateljeeasunto / Wihurin rahasto***
Titanik A.I.R. (aiemmin Sumu A.i.R)
Villa Sarkia
Villa Sillanpää AiR Program

*Toiminta alkanut vuoden 2013 jälkeen. Ei huomioitu tässä raportissa.

**Lyhytaikaisia (alle 2 viikkoa) majoituksia. Taiteilijamääriä ei ole sisällytetty tässä raportissa oleviin tilastoihin.

***Tempelikadun katsottiin olevan pitkäaikaista majoitus- ja työtilaa tarjoava ateljeeasunto residenssin sijaan.